

Keurntjes oorlogstied

Johan Kwast

Tooken moand is 't in oonze laandstrekke 70 joaren 'eleden dat 'n Tweeden Wereldoorlog achter de rugge is. Doarum hierno ne kleanigheid vuurvallen oet de joaren 1940-1945.

As de Duitsers der een zochen

Votwean

't Droadfebriek van Jonge Poerink is 'evorderd. Noe deent de wearkplaatsen um kapotte kanonnen en ofweergeschut wier op te lappen. 't Febriek steet 'n paar hoonderd meter of van oons hoes aan De Biefel.

Op nen slechten zoaterdagmirrag zeukt de Duitsers der een. Sabotage? Wee zal 't zeggen. Ik elk geval köj dan better nich ofwochen, mear effen votwean. Keerls oet de buurt hoolt et, oawer den zaandweg bieje oons langs, op Hettum an. "Allo Jan Hennik goat met oons met." Hee zeg: "In Hettum kom ik vaak genug, ik wochte nog effen." Hee hef wat aans in 't zin. De keerls goat verdan en de vaa kleemp heanig 'n zoolder van de stenen schuur op. De lededer trek-e der ok op en 't loek löt-e wier zakken. Duur 't dakreamke zöt-e de leste manleu oawer 'n Hedeveeldsweg, zich oet de veute maken. Op den zoolder lig nen bearg takkebuske dee deent um der 'n fenuuspot met te stokkeren. Jan Hennik dech: "Doar kroep ik achter, doar kaan'k wal liggen." Noa 'n zetjes vaalt em de ogen too. Hee mearkt nich dat 'n paar uur later de keerls dröppelsgewies wierum komt lopen.

Mien moo vrög eur: "Hej Jan Hennik nich bieje oe?" "Nee, hee is nich met oons met 'e gaan." "Vrömd, waar kan-e dan toch wean?" Zee kik de schuren rond en zöt dat de lededer vot is. "Jan Hennik, zit ie soms op 'n zoolder?" Ne sloaperige stem keump achter de takkebuske hen. "Hier bin'k wal, ik bin in sloap 'ezakt." 't Loek geet op, de lededer zakt noar daalten en de vaa keump wier vuur 't lech. "Oe voort nog nich zo naa maken", heur ik em zeggen.

Fietse

Mien vaa keump van een van de Hettumer boeren en wil op't hoes an. 't Kalverschetsen geet gewoon duur en doar is-e noe kloar met. In 'n tuk hef-e 'n bewies dat-e de fietse neurig is vuur zien weark. Op ne brugge oawer de Hettumberbekke steet nen Duutsen soldaat. "HALT, OFSTAPPEN!" De vaa zal ziene fiets oflangen. Mear dat geet nich zo makkelijk. "Rech is rech, ik heb de pepieren vuurmekaar, dee fietse heurt mij too", zeg-e. Doar stoat der twee te trekken an ene fietse. 'n Enen wil em hebben en 'n aanderen wil em nich kwiet.

Oonderwiel hef de vaa zeen dat den soldaat doar alleen is en gin woapen bieje zich hef. Hee bedech zich dat-e in ziene jonge joaren nog wal redelijk rap oet de veute kon. "Dan möt 't noe mear geburen", beslöt-e. De vaa slöt 'n soldaat zo harre as-e kan oawer 'n oonderaarm. Dat hef 't soldoatje nich verwocht en löt 'n bagagedreager efkes lös. Van dat ogenblik maakt de vaa gebroek. Hee rent vot, spreenk op de fietse en jekkert der tuskenoet. Op is-e as-e de kökken in keump. Mear zien fietse, den hef-e 'ered.

Kroepuumte

Al steilvroog loopt der oaweral Duutse soldoaten rond. Razzia. 't Manvolk, want doar geet 't um, dat möt zich nich loaten zeen. Tenminsten a'j nog kaans wilt maken nich op'epakt te wörden.

Zo gung 't, oonder de vloer.

Noe he'w ne kroepuumte oonder de hoolten vloer van de wonkökken en de sloapkamer. Wat stro en ne dekken ligt der al. Dus, de kokosmatte oplicht, 't loek lös en mien vaa duukt letterlijk oonder. Net of der niks an de haand is steet mien moo zowat 'n helen dag boawen 'n götsteen vuur 't anrech. Op dee kokosmatten, pal boawen et loek, doar steet zee als ne rots in de braanding. Duur 't kökkenraam kan zee boeten alns in de gaten holen.

Twee maal oawer komt de Duutsers vroagen woar euren man is en doot hoeszeuking. "Hee is nich in hoes, al vroeg vot 'egoan." Zoonder 'n spier te ver-trekken, wasket mien moo verdan of. Mear de soldoaten wilt den oawend late of 's nachs nog wier kommen. "Euren man zal toch 'n maal in hoes kommen." Mien zuske en ik, wiej möt de buurt in, noar leu dee al op leaftied bint. 't Is völ te gewoagd as wiej in hoes bliewt.

Tegen 'n uur of zes keump mien vaa efkes 'boawen water' um 'n luk te etten en wat bieje te kommen. En dan 'der oonder mear wier'. De Duutsers könt joa nog kommen. Doar lig-e dan, in't pikkeduuster oonder ne klaanken vloer. "De soldoaten könt der wal duurscheten of met 't bajonet der zo duurstekken." Hee heurt alns, mear kan gin kaant oet. Ne vlucht-weg hef-e nich. Oawerleawerd is-e an angst en zoargen. Alle nare gedachten vleeft em alverdan duur 't heuwd.

Millen in 'n nach klopt mien vaa tegen de plaanken boawen em. "Dina, loat mij der oet, ik hool 't hier nich langer meer oet, 'k wörre nog gek hier." Miene oalders hebt wieder den nach gewoon in berre 'eleagen. Van sloapen is rech nich wat kömmen. Spanning en onmach hebt de oawerhaand. Doar wo'j nich better van, dat doo'j nich. De Duutsers bint den nach oet'eblewen, gelukkig mear.

Oom Johan

Oom Johan, de vaa zien breur, is in Indië wearkzaam als leraar an ne kweekschool en an ne zendingsschool gif-e ok les. In 1929 is hee 'etrowd met tante Catrien. Daags na de trowweriej bint zee met de boot ofreisid noar 't aandere ean van de wereld, noar 't eiland Java. "Doar lig miene rooping", zeg-e.

In 1936 is-e met 't gezin nog eenmaal wierum 'ewes. Zee wonnen toe 'n good half joar in Almelo. In 1940 zölt zee vuur 't tweede maal met verlof kommen. Mear, 't keump der nich van. 'n Oorlog is der tusken kömmen. Ok in Indië is der oorlog. De Jap-pen hoolt doar hoes en spölt der de baas.

Begreawen an de Birma spoorlien.

Mien tante keump in 'n Jappenkaamp terechte. Weanig te dreenken en 'n betje slakken te etten, meer gif 't nich. De keender wördt ampat in verschillende kaampen oonder'ebrach. De oaldste jongs möt waken bieje leu dee op stearven ligt. En treiteren, alverdan mear treiteren, doar bint dee Jappen good in. De meeste leu hebt berri berri en hongeroedeem.

Mien oom Johan, den wördt op transport 'esteld. Wearken bieje 'n anleg van de beruchte Birma spoorlien. Zwoar weark, weanig en slech etten. Dat kan 'n meanske nich lang volholen. Noa verloop van tied wördt-e, totaal verzwakt, of'evoerd. Mear de boot met zeeken wörden torpedeerd. Op een op aandere meneare is-e toch oet zee op'epikt en noar 'n zeekenhoes 'ebrach. Weanige tied later wördt-e vuur 't tweede maal op transport 'esteld. En dan doert 't nich lang. Hee kan 't nich meer trekken, doar in de braandende zun, an dee spoorlien. Een van ziene vroegere kweekschoolleerlingen hef em tot 't leste too verzoargd. Den hef ok nen langen brief vuur de familie schreven. Zölf kon mien oom dat nich meer. Eand 1944 krig de familie van 't Rode Kruus berich dat-e oet de tied is 'ekömmen. Pas op de boot wierum noar 't vaderlaand, krig mien tante en de keender der bod van. 't Is dan al vuurjoar 1945.

Zwoare joaren brekt an vuur 'n vaderloos gezin met acht keender. De boerenfamilies op 't Welveeld in Zeanderen en an 'n Tonnendiek in Vroomshoop, hebt zich der völ an geleagen loaten liggen um ze der wier boawen op te kriegen.

En oom Johan, den röst in 'n schaa van nen groten tropischen boom: eargens op ne begraafplaatse in Thailaand.